

Előszó

PÓLA PÉTER; tudományos munkatárs; ELKH KRTK Regionális Kutatások Intézete; 7621 Pécs, Papnövelde u. 22.; pola.peter@krtk.hu; <https://orcid.org/0000-0003-3169-2874>

A vidék egymásra kölcsönösen ható gazdasági, társadalmi és környezeti problémáinak kezelése a regionális tudományok egyik meghatározó területe. Kizárólag ágazati szemlélettel a problémák ritkán kezelhetők sikerrel; interdiszciplináris és területi szemlélet, sok szempontot figyelembe vevő elemzések, inkább hozhatnak eredményeket. Olyan megközelítésre van szükség, amelyben a vidék fejlesztéséhez mindenki a maga szakterületén tesz hozzá valamit, és ezeket a hozzáadott értékeket a fejlesztéspolitikai gyakorlat szinergiába tudja kapcsolni. A vidékfejlesztés nem csak komplex problémakör, a megoldásokat rendszerint éles érdek- és értékviták szorításában kell keresni, alkalmazni. Az elmúlt három évtizedben a konfliktusok felerősödése jellemző, amit tetéztek a hosszú távú fenntarthatóság kérdését jellemzően annuláló gazdasági érdekstruktúrák, amelyek a vidék organikus fejlődésének esélyét jelentősen csökkentik.

Az MTA Regionális Kutatások Központja szervezésében az első falukonferenciára Válság és kiút címmel immár harminc éve, 1991-ben került sor. Akkor a vidéki térségek és települések problémái jórészt az agrárium – máig ható – válságából voltak levezethetők. A plenáris előadások többsége is a mezőgazdaság átalakulásához kapcsolódott. A szekciókban részben ennek sokrétű következményeiről szóltak a viták (demográfiai, társadalmi problémák, a munkanélküliség kihívásai stb.), de a vidékkutatás interdiszciplináris jellegét, sokszínűségét az önkormányzás, a településmenedzsment kérdéseivel, a gazdasági diverzifikáció lehetőségeivel foglalkozó és ökológiai szempontokat is megjelenítő előadások is jelezték már. A vidék helyzetének részletes megismerését települési és kistérségi szintű statisztikai adatok mellett különféle kutatások (regionális tudományi, szociológiai, geográfiai stb.) eredményei is segítik. Ezek mind jelzik, hogy bár a vidéki térségekben mutatkozó problémák eltérő jellegűek és súlyúak, összességében e térségek helyzete (néhány üdítő, de atipikus kivételtől eltekintve) a városi térségekhez viszonyítva lényegesen rosszabb.

A fejlesztés komplex folyamat, így a felzárkóztatás sikeressége is több tényezőtől függ. A falukonferenciák egyik célja mindig ezen tényezők áttekintése volt annak érdekében, hogy a gyakorlati szakemberek számára is fogódzót, használható recepteket adjon ahhoz, hogy a fejlesztések során mit érdemes leginkább szem előtt tartani. A vidék és a vidéki gazdaságok változatos, dinamikus rendszerek is. A vidékfejlesztés célja az ott élők életminőségének javítása, ezért a vidéki gazdaság teljesítményének vizsgálata kulcsfontosságú a vidékfejlesztés eszköztárának kialakításakor. Mivel a vidék sajátos, nagyon összetett természeti, gazdasági és társadalmi tér, ezért a rurális térségekre jellemző helyi gazdaság is mindig sajátos képet mutat. A vidéki térségekben fontos aktivitási terület a mezőgazdaság, de a vidék természeténél fogva többfunkciós, vagyis a mezőgazdasági termelés mellett gazdasági diverzifikációra is szükség van, de e gazdasági funkció mellett a vidék ökológiai, társadalmi, kulturális, valamint lakófunkciója egyaránt hangsúlyos. A kötetben valamennyi funkció megismeréséhez találunk tanulmányokat.

Az elmúlt három évtized a problémák újratemerelődése mellett alapvető változásokat is hozott. A globalizáció olyan erővel hatott és hat a vidéki területeken, formálja a vidéki miliőt, alakítja át a város-vidék kapcsolatrendszert, ami már a vidékről kialakult képünket, tudásunkat is átírja. Az a tradicionális vidéki világ, amelyre a mezőgazdasági tevékenységek (családi gazdaságok) túlsúlya, a paraszti kultúra, a természetközeli életforma volt jellemző, mára gyökeresen átalakult, szinte teljesen eltűnt. Ezeket a változásokat a rurális térségek iránt érdeklődő kutatók folyamatosan figyelemmel kísérik, s így minden falukonferencia igyekszik a legaktuálisabb problémák köré szerveződni. Most éppen a pandémia került a fókuszba, amely, egyelőre úgy tűnik, tovább növeli a rurális tereink mozaikosságát, a köztük meglévő fejlettségi különbségeket. Egyes vidéki települések számára pl. az otthoni munkavégzés elterjedése részben nyereséget, részben új típusú konfliktusokat hozhat (ld. pl. dzsentrifikáció), míg másutt a válság elmélyülése a problémák egyre súlyosabbá válását eredményezheti. Két dolog változatlan maradt: a téma sokszínűsége és az igény úgy a kutatók, mint a gyakorlati szakemberek részéről a párbeszédre.

A IX. Falukonferencia előadásaiból készült tanulmányok, ahogy maga a konferencia is színes képet ad mozaikos vidékünkéről. Jóllehet, egy konferenciakötetben való megjelenés egy „rangos” folyóiratban közölt publikációhoz képest tudománymetriai szempontból alig értékelhető, így egyre kevésbé jelent prioritást a kutatók számára, ám

mégis: a 2021 szeptemberében megrendezett három napos, több mint ötven előadásnak teret biztosító rendezvény után az előadók többsége nemcsak, hogy nagy örömmel fogadta a kötet tervét, de részben ki is kényszerítette azt, és végül a vártnál is több tanulmány érkezett a szerkesztőkhöz.

A vidék sokrétű adottságainak kihasználása nemcsak a mezőgazdaságból élők, és nem is csak a vidéken élők, hanem az egész társadalom érdeke. Vidékkutatásra, falukonferenciákra ezért van szükség és ezért van tartósan igény. Mi pedig ezért szerveztük a kilencediket és ezért fogjuk a tizediket is. Ahogy a konferencia, úgy az abból születő tanulmánykötet is a vidék, a vidékiség számos problémáját érinti. A szervezők és a szerkesztők is bizonyosak benne, hogy nagyon sok jól hasznosítható gondolatot, tudást, kutatási eredményt sikerül ebben a tanulmánykötetben megjeleníteni. Forgassák érdeklődéssel, találják meg benne a legjobban használható elemeket! És készüljenek a jubileumi X. Falukonferenciára!